

Barbórka

materiał do nauki samodzielnej Pracowni Tradycji Polskiej
Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krağ”
Pałac Młodzieży — Pomorskie Centrum Edukacji w Szczecinie
Grupa: Młody Krağ, 07.12.2020 r.
Prowadzący: Artur Kotwas, Paweł Sokołowski

Barbórka czyli dzień górnika!

Jak twierdzi śląskie przysłowie, „Barbara święta o górnikach pamięta”. 4 grudnia obchodzimy Barbórki, czyli święto górników – jedno z najbardziej znanych i rozpowszechnionych obchodów dni zawodowych w Polsce. Barbórka, to tradycyjne święto górnicze obchodzone w dniu św. Barbary z Nikomedii - patronki dobrej śmierci i trudnej pracy.

Patronką święta górników jest **Barbara z Nikomedii**, męczennica, żyjąca w III wieku naszej ery, która została uznana za świętą przez Kościół katolicki i cerkiew prawosławną. Legenda głosi, że wywodząca się z pogańskiej rodziny Barbara przeszła na wiarę chrześcijańską, za co została ścięta mieczem przez własnego ojca. Tuż po tym zdarzeniu oprawcę raził piorun, zaś Barbara została okrzyknięta patronką dobrej śmierci i trudnej pracy. Świętą Barbarę od wieków czczą osoby, które w swojej pracy są narażone na wybuchy. Jej kult jest wyznawany przede wszystkim w społeczności górników. Niewiele osób wie, że świętą Barbarę czczą także hutnicy, marynarze, rybacy, kamieniarze i więźniowie.

Początkowo Barbórka była tylko świętem kościelnym obchodzonym na cześć świętej Barbary z Nikomedii - patronki ciężkiej pracy i dobrej śmierci. Barbara została zabita przez ojca, bo nie chciała wyrzec się wiary. Kult świętej Barbary dotarł do Polski w średniowieczu. Patronką górników została w XVII w. Na pamiątkę wydarzenia wykuto jej figurę z bryły galeny, która znajduje się w kościele na Karczówce w Kielcach. Uroczyste obchody Barbórki przypadają w dzień urodzin świętej Barbary czyli 4 grudnia, a pierwsze ceremonie odbyły się w połowie XVIII wieku w Tarnowskich Górach. Początkowo była to msza, z czasem do uroczystości dodano świeckie zwyczaje.

Jak zapis jest poprawny?

Nazwa święta górników pierwotnie była pisana jako „Barburka”. W słownikach poprawnej polszczyzny dopiero od 1971 roku możemy znaleźć znany dzisiaj zapis Barbórka. Jest to ukłon językoznawców w stronę śląskiego języka, w którym funkcjonuje słowo „Barbora” oraz pochodzące od niego zdrobnienie „Barbórka”.

Barbórkowe

tradycje

Podczas II wojny światowej św. Barbara staje się patronką walczącego polskiego podziemia. W Nadrenii natomiast uchodzi za towarzyszkę św. Mikołaja, która obdarowuje dzieci prezentami. Zapowiada także pogodę: „Jak Barbórki po wodzie, święta będą po lodzie”, głosi inne porzekadło. Zgodnie ze staropolską tradycją, włożone na Barbórki do wody ścięte gałązki jabłoni czy innego drzewka owocowego, rozkwitną właśnie na Boże Narodzenie.

Barbórki są ważnym świętem w polskim kalendarzu od niepamiętnych czasów, a górnicy mają do dnia swojej patronki szczególne podejście. Zwyczajowo, przed zjazdem w głąb kopalni, kierowali do świętej modlitwę z prośbą o zapewnienie ochrony i bezpieczną pracę. Pod jej wizerunkiem cała śląska rodzina prosiła o szczęśliwy powrót ze zmiany ojca, męża czy brata górnika, by mogli „szychta zrobić, a wybyć”.

4 grudnia rozpoczyna się więc od uroczystej mszy świętej i wspólnego pacierza w kopalnianej cechowni czy kościele, po których następuje część poświęcona zabawie. Górnicy – koniecznie w pełnym galowym mundurze i ozdobnej czapce z pióropuszem, bawią się na licznych koncertach, festynach lub balach – często przy muzyce kopalnianych orkiestr dętych, które inicjują zabawę, maszerując z muzyką ulicami osiedli zamieszkanym przez górnicze rodziny.

Szczególnie dzień ten wygląda dla mieszkańców katowickiego Nikiszowca. Górnicze osiedle nazwano od szybu „Nickisch” kopalni "Giesche" (dziś KWK Wieczorek). Powstało na początku XX wieku. Zostało zaprojektowane przez Emila i Georga Zillmannów. To dziś jedna z najbardziej urokliwych części miasta jedna z wizytówek Katowic. To właśnie tu o 6 rano górnicy wraz z orkiestrą przy KWK Wieczorek ,każdego roku budzą mieszkańców hymnem i przypominają o Barbórcie. Ta tradycja ma już 108 lat!

[https://www.youtube.com/
watch?v=Wu8WpSXXr8w](https://www.youtube.com/watch?v=Wu8WpSXXr8w)

PIÓROPUSZ

- zielony przeznaczony dla generalnych dyrektorów
- biały dla dyrektorów, inżynierów i techników
- czarny dla górników
- czerwony dla członków orkiestry
- biało-czerwony dla kapelmistrza.

CZAKO
czapka górnicza.

KUPLA
górnice godło
(skrzyżowany pyrlík z żelozkiem).

KURTKA GÓRNICZA

z czarnej krepy zapinana na 9 guzików (knefli) z żółtego metalu.

KOŁNIERZ stojący, aksamitny, połączony z kołnierzem-pelerynką. Na kołnierzu znak górniczy haftowany złotą nicią.

Na rękawach naszyte na czarnym aksamicie **DYSTYNKCJE** stopnia górniczego.

Na piersiach **PATKI** z czarnego aksamitu, każda ozdobiona 5 kneflami.

Do udanych barbórek należy kilka związanych z obchodami elementów:

1. po pierwsze – „wyzwoliny”, czyli tradycyjne pasowanie na górnika przez uderzenie szpadą po ramieniu. Każdy adept ma na tę okazję przygotować kolegom „nieckę krupnioku” czy „napitek”. Częścią inicjacji są też „skoki przez skórę”, czyli specjalny gruby fartuch, zakładany pod ziemią przez rębaczy i pakowaczy, który trzyma dwóch starszych górników. Zasłużeni górnicy w Barbórki otrzymują paradne szpady.

Do udanych barbórek należy kilka związanych z obchodami elementów:

2. Kilka dni przed obchodami, są organizowane karczmy piwne. Górnicy zasiadają przy dwóch długich stołach, dzieląc się na starszych i bardziej doświadczonych – stare strzechy i młodszych, czyli strzechy młode. Rywalizują ze sobą w sprawach piwnych i biesiadnych. Opowiada się wówczas dowcipy, śpiewa pieśni górnicze i przekazuje prezenty, powiązane z zabawnymi wydarzeniami, które w danej szychcie nastąpiły od ostatnich przedbarbórkowej karczmy. Za niepoprawnie skompletowany na tę uroczystość strój górniczy, w ramach zabawy można dostać również symboliczną karę. Kobiety w tym czasie, które tradycyjnie nie biorą udziału w takim wydarzeniu, spotykają się w ramach jego odpowiednika – są to tzw. combry babskie.

<https://www.youtube.com>

[/watch?v=FKhyszPWodBc](https://www.youtube.com/watch?v=FKhyszPWodBc)

Do udanych barbórek należy kilka związanych z obchodami elementów:

3. Ze świętem Barbórki związane są liczne przesady ludowe. Polskie przysłowie głosi: „Jak Barbórki po wodzie, święta będą po lodzie”.
4. Wyśmienita zabawa w Barbórkę jest gwarancją szczęśliwej pracy górników przez cały rok. W myśl powiedzenia: „Kto w Barbórka nie pije, tego w grubie zabije” („gruba” w tym powiedzeniu oznacza kopalnię) górnicy do corocznych obchodów czwartego grudnia zabierają się z pełnym oddaniem.